ÇINARALTI

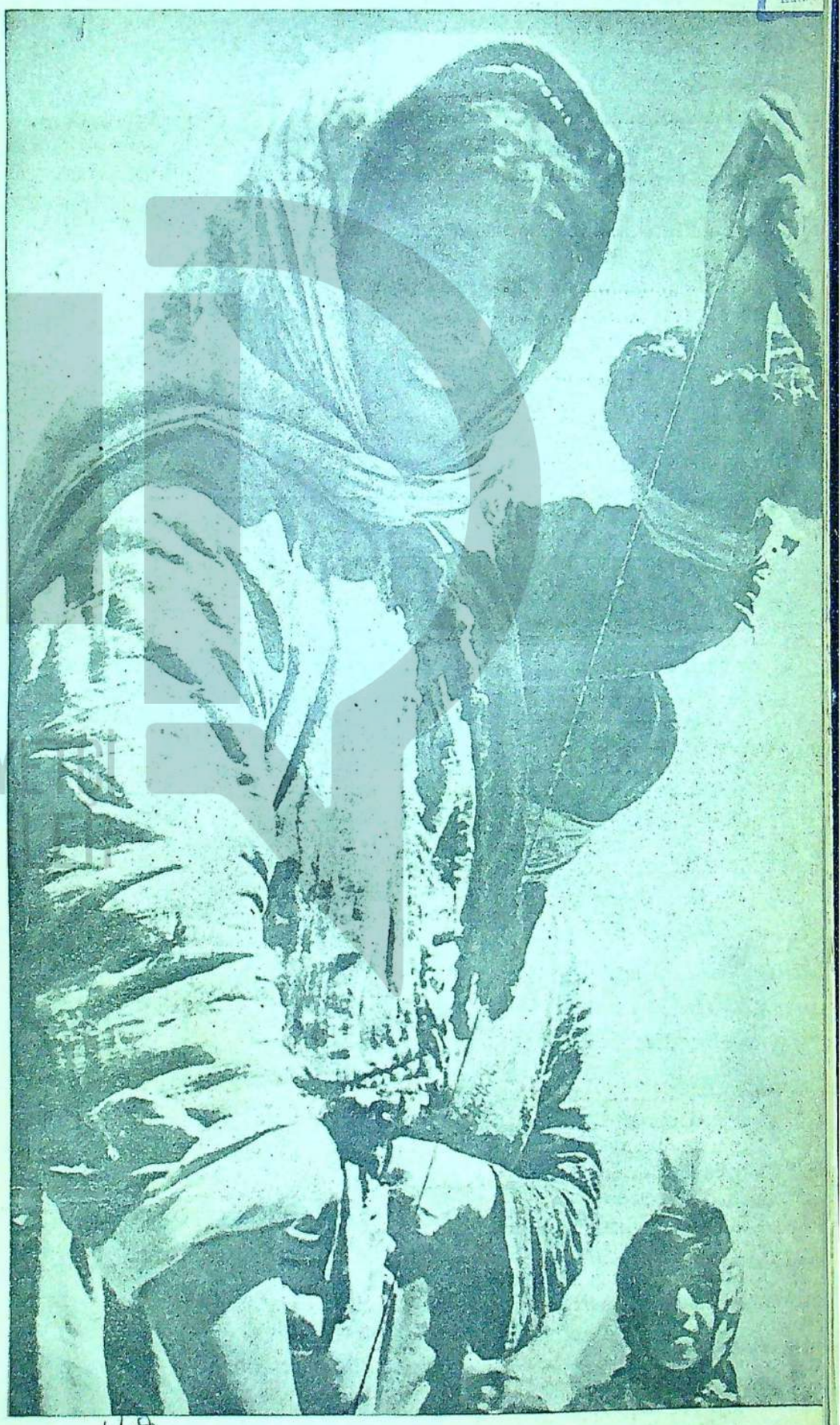

649

Şundan, Bundan

Kan nasıl kokar?

Salomonla Mişon asker olmuş, cepheye gidiyorlar. Yolda bir hava hücumuna rastgelirler. Geçtikleri yolu düşman uçakları mitralyözle tarar. Fakat ikisine de birşey olmaz. Biraz sonra tekrar yola koyulunca. Mişon Salomona sorar:

— Salomon, kan nasıl kokar, bilir misin?

— Hayır, fakat neden soruyorsun?

— Eğer pek pis kokarsa ben vuruldum!

Bir fıkra

Eskiden, asılacak adamın boynuna ip takıldıktan sonra cellât sorarmış:

— İçinizden bir dul kadın bu adamla evlenmek ister mi?

Eğer evlenmek istiyen bulunursa mahkûm asılmaktan kurtulurmuş. Birisini darağacının altına getirmişler. Boynuna ip takıldıktan sonra cellât yine sormuş:

— İçinizden bir dul kadın bu adamla evlenmek ister mi?

Uzaktan bir kocakarı cevap vermiş:

— Ben isterim!

Asılacak adam kadının suratına baktıktan sonra cellâda dönmüş:

— Çek ipi!

Zekâ oyunu

Bir öküzün arka ayakları Türkiyede, ön ayakları da Bulgaristanda olursa sütü kime ait olması icap eder? Türkiyeye mi, yoksa Bulgaristana mı?

Cevap:

— Hiç birine, çünkü öküz süt vermez!

Mantıksız cümleler

« ... Cemil elektriği kısıp yatağına girdi. Fkat o kadar sinirliydi ki, uyuyamıyacağını hissetti . Yastığın altında duran Neclânın mektubunu tekrar okumaya başladı...»

Saçma:

Karanlıkta mektup okunamaz!

***

Süheylâ, yüzükoyun çimenlerin üzerine uzanmış tabiatin kokusunu uzun uzun teneffüs ediyordu. Bu güzel yaz gecesinde hiç birşey düşünemiyor, sadece yıldızları seyrediyordu.

Saçma:

Yüzükoyun yıldızlar seyredilemez

AĞRI İLE SAVAŞTA
»Bayer« MARKASI

İnsanlık tarihi, aynı zamanda ağrının da tarihidir. Hastalık, salgın ve yaraların sebep oldukları ıztıraplar ölçüsüzdür. Fakat bu gün insanlar ağrıya galebe çalmışlardır! Modern Alman ilmi, tesirli olarak ağrıyı gidermiştir. İlâçlar, hergün görülen ufak tefek ağrıları giderdiği gibi, ağrı duyurmadan en zor ameliyatları mümkün kılar. Ağrı ile savaşta kullanılan ilâçların ön safında »Bayer« markası bulunur.

Yaylâ Türküsü

Halide Nusret ZORLUTUNA

En ince, en san'atkâr kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en seçme şiirlerini bir araya topladığı bu eşsiz şiir mecmuasını bütün edebiyat severlere tavsiye ederiz.

Fiatı 50 kuruş.

Satış yeri: İstanbul, ÇINARALTI İdarehanesi.

MİLLÎ PİYANGO

Talihim yok demeyin! Sizin gibi talihinden şikâyet eden bir çokları bir Millî Piyango bileti almak suretile 50 bin lira kazandı ve hiç ummadığı bir zamanda zengin oldu.

Unutmayınız ki bir Millî Piyango bileti almakla ayni zamanda memleketinize de hizmet etmiş olursunuz!

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON
Cumhuriyet matbaası — İstanbul

No. 132 - Cilt 6 **ÇINARALTI** 1 Nisan 1944

ABONE
Senelik: 1300, Altı aylığı 650, üç aylığı 325 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü
Orhan Seyfi ORHON
Fiatı : 25 Kuruş

Tel: 22129
Gönderilen yazı ve resimler sahiplerine geri verilmez.

BU SAYIDA:

Orhan Seyfi ORHON	Barbarosun heykeli
Mithat Cemal KUNTAY	Barbarosun heykeli önünde
Dr. M. H. AKANSEL	Osmanlı devleti niçin battı?
Dr. Münib H. ÜRGÜBLÜ	Posta kutusu
Zeki Faik İZER	Balık ve balıkçılar
Adnan GİZ	Sadrazamların milliyeti
Dündar AKÜNAL	Zamanın ardında
ÇINARALTI	Fotoğraf amatörlerine
Rıza YALGIN	Tarsus
Ali Canib YÖNTEM	Nâbi
O. S. O.	Propagandacılar
Z. ARIKBAĞ	Ölüler

Şundan bundan, konuşmalar, şiirler, Beyaz Selvi tefrikası.

KONUŞMALAR

Okuyucularımıza:

— Şimdiye kadar genç ve sanatkâr okurlarımızın gönderdiği yazılar, bu sütunda cevaplandırılamıyacak, ve bir tasnife tâbi tutulamıyacak hale geldi. Bu sebeple, «Çınaraltı, muhterem okuyucularından şunları rica ediyor:

1 — Göndereceğiniz şiirler bir, nihayet iki taneden fazla olmamalı.

2 — Hikâyeler mutlaka daktilo ile yazılmalı ve her bakımdan cevaba değer olmalı..

3 — Mensur şiir neşretmediğimiz için bu tarzda yazılan yazılar gönderilmemeli.

4 — Bütün bu yazılar kâğıdın tek tarafına yazılmış olmalı..

Bu şartlara riayet ederek bize yazı gönderen okuyucularımızın yazılarını cevapsız bırakmıyacağımız gibi, güzel olan şiirlerini yeniden ihdas ettiğimiz «Şiirler» sayfasında basacağız.

«Çınaraltı» nın okuyucularından bir ricası da şudur:

Bulunduğunuz şehir ve kasabaya ait, gerek yaşama tarzı, gerek iktisadî ve ticarî hayat, gerekse folklor bakımından enteresan, röportajlar yapıp bize gönderiniz. Çekilen resimlerin masrafları bize aittir. Bunların içinden cidden güzel olanlarını, yapanın ismile beraber mecmuamızda seve seve neşredeceğiz..

●

İmzasını «Adsız» diye atan bir okuyucumuza:

— Şiirinizin «didaktik» bir çehresi olmasına rağmen yeni bir şey öğrettiği yok. Bu yolda manzume yazabilmek için çok bilgiye ve oldukça kuvvetli bir kültüre ihtiyaç vardır.

Sonra, yazınızda güzel Türkçeyi hırpalıyan mısralar da var: Meselâ işte onlardan biri:

Sakın deme, dedirten nazik gönlümü dağla..

Bazı okuyucularımıza verdiğimiz cevabı size de tekrarlıyacağım. Çok çalışmalısınız..

Sualinize gelince.. Ona, üstat Mitat Cemalin bir mısraını değiştirerek cevap vermek istiyorum:

«Sanat.. O benim ırkım için, yurdum içindir»..

●

Bay İbrahim Elât:

— «Sızlanış» isimli şiirinizde aruzu çok fena kullanmışsınız. Hem bizim dilimize bu kadar yabancı bir vezni niçin kullanıyorsunuz bilmem?..

Kimsesizlik isimli şiiriniz bana Kemalettin Kanunun «Gurbet» isimli şiirini hatırlatıyor. Meselâ sizdeki şu:

Her gördüğüm yabancı

mısraı, hemen, hemen aynı olarak o şiirde vardır.. Galiba şöyle:

Herşey bana yabancı..

Belki siz, manzumenizi yazarken o şiiri hatırlamadınız ama.. işte, hafızanızın bir köşesine vaktile okurken, saklanıveren mısra, aynı mevzuu düşünürken, kaleminizin ucundan biraz kılık değiştirerek, kâğıdın üstüne dökülüverdi.. Bu gibi tesirlerden kurtulmak lâzım.. Siz bunu yapabilecek kabiliyettesiniz..

●

Bay A. Salih Yücebaş:

— Şahsım hakkındaki samimî duygularınıza teşekkür ederim. Bahsettiğimiz mevzu hakkında biz de bir yazı yazmayı düşünüyoruz. İnşallah, ileride bu mesele üzerinde ısrarla duracağız. Müsterih olun. Annenizin ölümü hakkında yazdığımız manzume çok zayıf. Feryadınızın daha içten ve daha kuvvetli olması lâzım. Çok çalışmalısınız. Selâmlar..

Z. A.

Şiirler

KÖYÜME GELDİM

Hayal hayal düşlediğim köyüme
Ezelî aşkıyla ben yana geldim
Yaprak yaprak işlediğim köyüme
Ezeli aşkıyla ben yana geldim

Mor menevşe dağı mor sünbülleri
Çiğdemle donanmış çamlı belleri
Zümrütle süslenmiş selvi dalları
Bu cennet âlemi seyrana geldim

Asırla ölçülmez şanlı geçmişe
Hakkın hakikatın nuru güneşe
Feragat yoğrutu toprağa taşa
Bırakıp katrayı ummana geldim.

Ömer Lûtfi ÖZÜNER

HASRETİN

Bırakın çektiğim ne olur yeter
«Bu ayrılık bana ölümden beter».
Yürüdüm kapladı her yanımı ter..
Kalbim hasretinle yanıyor İzmir;
Yaramı deştiler kanıyor İzmir.

Derdim de pek büyük yolların gibi,
Gökteki bulutlar dalların gibi.
Rüzgârlar uzaktan kolların gibi..
Bırak ta sana ben döneyim İzmir,
Bağrına yığılıp söneyim İzmir.

Üzümün kokusu, incirin tadı
Kırılmış kuşların artık kanadı.?
Sevgilin, âşıkın, Ömer'in adı..
Kalbine yazılsın çiçeğim İzmir,
Ruhumun bekçisi meleğim İzmir.

Ömer Fikret SOMAY

Kapak Resmi

Seyitgazide bir çardak arkasında gülümsiyen köylü kız çocukları. Resim Profesör Zeki Faik İzer tarafından çekilmiştir. Bu sıhhatli, sevimli çocuklar resimlerinin çekilmesini istemişler ve objektifin karşısında gördüğünüz gibi hem mahcup, hem memnun bir yüz almışlardır. Neşrettiğimiz bu resim Türk fotoğrafçılık sanatı bakımından çok güzel bir eserdir.

Ginara lti, 1 Nisan 1944, No. 132, cilt 6
+ 1 Nisan 1944, No: 132, cilt 6, s. 3

Geçen cumartesi günü büyük Türk denizcisi Barbarosun heykeli Millî Şefimiz tarafından törenle açıldı.

BARBAROS

Orhan Seyfi ORHON

Geçen cumartesi günü Beşiktaş kıyısında açılma törenini yaptığımız Barbaros Hayrettinin heykeli, hiç şüphesiz, dünyanın en şerefli ve en haklı âbidelerinden biridir. Yeryüzünde pek az millete bu kıratta bir adamın heykelini dikebilmek nasip olur. On altıncı asırdaki Türkiyeyi bu heykelin kaidesinden seyrediniz. Bütün Akdenizi avucunuzda görebilirsiniz. Millî gururumuza hak vermiyenlere şöyle deyin:

— Bizim, tek başına bir deniz fetheden ve onu Afrika sahillerile birlikte devletine teslim etmeyi şeref bilen kumandanlarımız vardı.

Bugün içimizde solak bir temayülle Türkçülere: «Uydurma mefahirle öğünüyorsunuz!» diyenlerın yüzü biraz olsun, bu koca amiralin Prevezede yaktığı düşman donanmasının alevile kızarmalı.

Kendimizi küçük görmemizi tavsiye eden cüce ruhlu insanlara Barbarosu göstererek:

— Ne yapalım, küçük göremiyoruz, çünkü çok büyüğüz!

Diyebiliriz. Kendi sakalının renginde bu tunçtan adam bugün cansızdır. Nis'i topa tutan donanması yok. Fakat onun bu heykeli, büyük bir milletin geçici zâfından istifade ederek Boğaziçine göz dikenleri korkutmasa da utandırır.

Büyüklerimizin heykele ihtiyacı yoktur. Onları bizden daha iyi Avrupalı tanıyor. Barbarosun bu adını bile sakalından korkanlar taktı. Fakat, bizim bu heykellere ihtiyacımız var. Ruhumuz, düştüğü bugünkü çukurdan tırmanıp çıkabilmek için bu heykellerin kaidesine sarılacaktır.

Barbaros, düşünür müydü ki, bazı çocukları birbirlerine dört asır sonra şöyle şeyler söyliyecekler. Onun, iki-çektiriyle koskoca bir deniz zaptedebildiğini unutacaklar. Düşkünlük ve korku sesleri fısıldaşacaklar! Kulakları bu sesi duysaydı, yerinde duramazdı. Arkasındaki iki levendle âbidesinden iner bir şeyler yapardı. Bugün bizim inanamıyacağımız bir şeyler...

Barbarosu sık sık ziyarete gitmeliyiz. Fakat onunla yüzyüze bakabilecek hale gelinciye kadar ellerimizle yüzümüzü kapatarak seyretmeliyiz. Hayır, ellerimizle değil. Onun yaptıklarını anlıyamıyan beceriksiz ellerimizi de gösteremeyiz. Yakamızla yüzümüzü kapatarak. Hani, erkeklerin karşısına çıkan köylü kadınların yaptığı gibi.

Bana Barbaros heykeli tunçlaşmış bir hitabe tesirini veriyor. Büyük çanların uğultusu halinde akislerini Beşiktaş kıyılarında duyar gibi oluyorum. Sanki denizle ruhu konuşuyor. Küçük dalgacıklar, bize onun sözlerini işittirmek, anlatmak için çırpınıp duruyorlar. Bu sözleri anlıyabildiğimiz zaman içimizdeki bütün ümitler yelkenlerini açacaktır. Türk milletinin, bu kadar büyük ve şerefli bir milletin meyus olmıya hakkı olmadığını öğreneceğiz. Muhakkak o da, bunu düşünmüş olacak ki, ölümünden evvel, türbesini böyle deniz kenarına yaptırdı!

Barbarosun Heykeli Önünde

— ABİDİN DAV'ER'e —

Çizgi şeklinde alıp mermerin ölmez sesini,
Hem Sinan, hem de Süleymandı yapan türbesini (*).

Aldı lâkin İnönünden Atatürkün elini,
Dikti neslim bugün âtiye onun heykelini.

Yeniden gördüm asırlarda fetihler çağını,
Bir alev parçası halinde uçan sancağını;

Yeniden atlarımın koştu Cezayirde izi;
Yeniden almışa döndüm o güzel Akdenizi...

Ey suyun halkalanan, dalgalanan binbir atı,
Denizin dört asır evvelki gazâ saltanatı,

Bakınız artık o dağdan utanıp kaçtı yosun;
Bakınız işte nihayet adı var Barbaros'un.

Varamaz âbideler lâkin onun maksadına,
Mermerin nâresi, tuncun sesi azdır adına.

Onu haykırmak için bin bir ufuk aşmalıdır,
Yeleler takmalıdır ses canavarlaşmalıdır.

Mithat Cemal KUNTAY

(*) Barbaros, türbesini kendi hayatında yaptırmakla beraber, Sinan'ın mimarı olduğu bu türbe Süleyman devrinin eseridir.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Osmanlı saltanatının mukadderatını avucunda tutan Topkapı sarayına bir bakış.

OSMANLI DEVLETİ NİÇİN BATTI?

Dr. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

Keyserling'e göre devletlerin haricî siyasetleri nedir? — Bergson'a göre, büyük idare adamlarının fevkalâde az olmasının sebebi nedir? — Osmanlı devleti çökme devri devlet adamları hakkında Hammer tarihinde ibretli, korkunç, iğrenç ve gülünç olaylar...

Devlet adamları:

Osmanlı devletinin belli başlı inkiraz sebeplerinden biridir. Devletin dış ve iç yüksek memurluklarına getirilen idare adamlarında, iyi niyet, seciye ve ahlâk bulunsa da, akıl, bilgi, tecrübe ve tedbir kifayetsizliğinin milletin başına getirdiği felâketlerin haddi ve hesabı yoktur. Hammer tarihinde, buna ait olayları aşağıda okurken hem kızacak, hem de güleceksiniz. Fakat, bu olayları yazmadan önce, bu konuyu, büyük zekâlardan fışkıran kuvvetli bir ışıkla aydınlatmak için, Keyserling'in (Haricî siyaset), ve Bergson'un (Devlet adamları) hakkındaki düşüncelerini, bir önsöz gibi, bu yazının başına koydum.

Keyserling'e göre:

Devletlerin haricî siyasetleri nedir? (Cenubî Amerika tefekkürleri (1931), Fransızca tercümesi, 3 inci bası, sayfa: 116-118).

(Siyaseti zihnîleştirmek (yüksek dimağî hale koymak) imkânsızdır. Çünkü, o, her an, hayatın gayri mantıkî (irrasyonel) taraflarını nazarı dikkate almıya mecburdur. Onun için, siyaseti moralize etmek (ahlâkî bir hale koymak) katiyen imkânsızdır. Esas toprak kuvvetleri, iptidaî içgüdüler bakımından, katil, tabiî ölüm kadar tabiîdir. Yine bu bakımdan, kizip ve riya şeklindeki yalan, hakikatten öncedir. Haricî siyaset vasıtalarından olan cebir, zorlama, aldatma, zulüm, katil, insanın esas ve cehennemî içgüdülerine aittir. Zamanımızda, siyasetin cehennemî vasfından kim şüphe edebilir? (Burada, kitabın aslında yirmi satır kadar var ki neşrini muvafık bulmadım). (Fakat, en mutedil haricî siyaset bile, en müsamahalı ahlâk imtihanını geçemez. Her siyaset, esasından kötü niyetlidir. Bunu tatbik edenler, hususî hayatlarında, dünyanın en temiz adamları olsalar bile Makiyavelin (Prens) ismindeki eseri, hiç gözlerini kırpmadan, ve durmadan, insanlıktan, idealden ve haktan behseden devlet adamları tarafından fersah fersah geride bırakılmıştır. Casusluk, mukabil casusluk, tahrik, başkalarının zayıflığının istismar edilmesi, muahedeler üzerinde inatla ısrar, veya, muahedeleri çevirmek için riyalı ceht ve gayret, bütün bunlar, muvaffakiyetle taçlanan her siyasetin geleneğine ait şeylerdir. Bu itibarla, ben, bundan daha iğrenç bir meslek bilmem. Bu mesleğin en iğrenç olan tarafı, bunun, aşikâr olan cinaî vasfı değildir. Belki, onun, hakkı temsil ve müdafaa ettiği iddiasıdır. Siyaset, **her vakit** (aslında altı çiziktir), haksızdır. **Her vakit,** ahlâken kötüdür. Onun için, cani yaratılışlı bir çok insanlar büyük devlet adamları olmuşlardır. Cani yaratılışlı olmıyan bir insan, haricî siyaset alanında, hiç bir vakit, fazla ileri gidemez. Burada, en az, avukat olmak lâzımdır: avukat olan hariciye nazırı, muahedeleri, hiç bir hakkaniyet duygusuna kapılmadan, hep, kendi devleti nefine tefsir etmek ister. Bir

çok devlet adamları, hususile İngilterede, bu zıddiyeti, hususî hayatlarile resmî hayatlarını katî surette ayırmak suretile halletmiye çalışırlar. Fakat, bu, hal şekillerinin en bayağısıdır. Hikmeti hükûmet, veya, en çoğunluğun faydası fikirlerine de dayanmak doğru değildir. Çünkü, adaletin, bu çeşit, zemin ve zamana uydurulan tefsirlerle hiç ilişiği yoktur. Siyaseti haklı göstermek yolunda, âdi, hilekâr ve yalancı olmıyan bir tek hal çaresi vardır: Barsak vazifesinin, insanlığın en esaslı ve ilk ihtiyacı olduğu mânasında olarak, siyasetin de, insanlığın ilk ve iğrenç içgüdülerine ait olduğunu kabul etmek, ve bu toprak kuvvetlerini, mümkün olduğu kadar, yüksek olanın, yani zekâ ve ruhun emri altına koymak. Ve, bunu, (fenalık, faydalı olduğu nispette iyidir) diyen Makiyavelizmin, veya, (Gaye, kullanılan vasıtaları haklı gösterir) diyen Cizvitlerin mânasında anlamayıp, belki, insanlığın trajik mukadderi olan olayı, yani, insanlığın âdi ve cehennemî içgüdülerinin de, insanlıktan sökülüp atılamıyacağını, ve bunların hiç bir zaman ahlâkileştirilemiyeceğini ve zihnileştirilemiyeceğini kabul etmek, ve yer yüzünde, iyiyi, fena olarak kalan, bu fenalık vasıtasile gerçekleştirmek icabettiğini anlamaktır. Yalnız, gayesinden emin olan, ve şuurlu olarak, insanlığın iğrenç alt tabakalarının canlı timsali olan siyaset adamıdır ki, olaylara, ruhun nefine olan bir istikamet verebilir. En kıymetli olan şeyin mânasını tebarüz ettirmek lâzımgeldiği vakit, yalnız bu çeşit siyaset adamıdır ki, elzem olan haksızlığa teşebbüs etmek cesaretini kendinde bulur. Fakat, her şeyden evvel, yalnız, toprak kuvvetlerine mensup olan insandır ki, bir cinayet işlemek suretile, daha büyük bir fenalığın önünü almak azim ve iradesini kendinde bulur. Onun için, (önleyici=prevantif) (harb) ve (siyasî cinayet) yapılır. Yalnız toprak altı adamıdır ki, kaza ve kaderin rolünü muvaffakiyetle oynıyabilir. Çünkü, (destin = kaza ve kader) ruh âlemine mensup değildir. Tarihte, (cinayet) in yapıcı, kurucu, bina edici vasfı, her zaman fazlasile azımsanmıştır. Halbuki, yirmi senedir gözlerimizin önünde cereyan eden olaylar, bu hususta bizi aydınlatabilirlerdi. **Hiç bir millet yoktur ki, dünyadaki yerini, bir alçaklık (infamie) sayesinde kazanmış olmasın.** İlâvem: (Türkler vahşidir) teranesine âlet olan yabancı ve yerli yazarların kulakları çınlasın.) (Onun için, insanların alt tabakalarına ait olan cehennemî ve iğrenç içgüdülerini yükseltmek bahis konusu olamaz. Ancak, bunlar, ruhun emrinde kullanılabilir. Cellât sıfatile, caninin, adaletin emrinde kullanıldığı gibi).

***

Bergson'a göre:

Büyük devlet adamları neden çok azdır?: Les deux sources de la Morale et de la Religion = Ahlâk ve dinin iki kaynağı) isimli eserinden. 1932, 6 ncı bası, sayfa: 297): (Büyük bir milleti idare sanatı, bu hususta hazırlayıcı tekniği, tesirli terbiyesi, yetiştirme usulü olmıyan biricik sanattır. Hususile, en yüksek memurluklar bahis konusu olunca. Bir parça büyükçe muvaffakiyet göstermiş olan siyaset adamlarının fevkalâde nadir oluşu, toplulukların gittikçe genişlemesile, belki de, halledilemez bir hale gelmiş olan bir meseleyi bütün teferruatile ve her an halletmek mecburiyeti hâsıl olmasındandır.

Çağdaş büyük milletlerin tarihlerini tetkik edin: bu milletlerin içinde bir çok büyük âlimler, büyük sanatkârlar, büyük kumandanlar, her alanda büyük mütehassıslar bulacaksınız. Fakat, büyük devlet adamı çok az göreceksiniz.)

Baltacı Mehmet paşa, (Prut) ta, Keyserling'in bu fikirlerine sahip olsaydı, ve, aşağıda okuyacağınız veçhile, öteki Osmanlı devlet adamlarının çoğunluğu da, böyle düşünselerdi, Osmanlı devletinin mukadderatı bambaşka bir yol almış bulunurdu. Fakat, yükselme devri Osmanlı devlet adamları bunu biliyorlardı.

***

Hammerden:

Şimdi, Hammerin (Osmanlı devleti tarihi) isimli eserinde görülen, devlet adamlarının akılsızlığı, tecrübesizliği, tedbirsizliği hakkındaki olayları okuyalım. (Aslı Almancadır. 1830 ile 1840 arasında basılmıştır. Hellert tarafından Fransızcaya tercümesinden. Birinci rakam cilt numarasını, ikinci rakam sayfa numarasını gösterir).

(Sonu 10 uncu sahifede)

İÇTEN GELENLER :

POSTA KUTUSU

Dr. Münib H. ÜRGÜBLÜ

Merhum Profesör Musuafa Şeref Özkan Fakülte notlarında âmme hizmetlerinin gereği gibi işlemesini bu işlerin esası addetmektedir. Hakikaten menfaati umuma ait olan işlerin halkın tam bir itimadına mazhar olarak görülmesi şarttır. Aksi takdirde bu işlerden tam fayda umulamaz. Zira devlet, milletin teşkilâtlanmış şekli olduğuna nazaran cemiyeti vücuda getiren fertlerin duyacakları emniyetsizlik bu itimat unsurunu bozar. O buzulunca da işler aksar, yürümez ve dolayısile memleketin umumi bünyesi ve hüviyeti bundan ehemmiyetli ziyanlar görür. Şu halde: Bu emniyeti kurmak, daha başka bir söyleyişle devletle ferdi bir bütün halinde, velâkin birbirini sayan ve seven bir bütün halinde birleştirmek zarurîdir.

Avrupa ve yeni dünya medeniyet nizamında muvaffakiyetin sırrı işte bu ve böyle bir birlik ve beraberliktir. Bizde ise bu kaynaşma ve bütünlük zayıftır. Bu ifadeyi misallerle beslemek zor bir iş değildir. Fakat sütunumun hacmi buna müsait olmadığı için bir tek vaka ile yarayı neşterlemek kâfidir. Herkesin bildiği bir şeydir ki: Bir memlekette posta idaresi mühim ve hattâ kudsî bir varlıktır. Muhaberatın mahremiyeti, esas teşkilât kanunumuzca dahi mukaddes tanınan bir haktır. Bu sebeple Posta idaresi ferdin devletle olan karşılıklı münasebetinin âdeta itimat nişanesi olma mahiyetindedir. Fakat maalesef bu bakımdan bizdeki manzara şudur:

Vatandaş posta kutusuna mektubunu atmaz. Çünkü o mektubun sahibine varacağından şüphelidir. Aynı vatandaş 11 kuruşluk pulun damgalandığını görmeden gişeden ayrılmaz. Bektuplarını postaya yollarken münevver bile adamına şöyle seslenir: Pulu damgalatmadan gişeden ayrılma!..

Bu posta işleyişi, vatandaşın bu kanaati hazindir; hattâ korkunçtur. Bu şüphenin yerinde olduğunu asla zennetmek istemiyoruz. Fakat bu halk düşüncesinin bir memleket seviyesinde yeri ve rolü vardır; hem de üzerinde ciddiyetle ve hassasiyetle durulacak kadar mühim bir yeri ve rolü!.. Âmme hizmetleri tam ve sürekli bir itimat ister. Bunu ne pahasına olursa olsun temine mecburuz. Misalimizdeki derdin devası ise kolaydır: Posta kutularının üzerinde — medenî memleketlerde olduğu gibi — açılma tarihini ve saatini göstermektedir. Gişe önünde emniyetsizlikle muhlanmış vatandaşı, mektubunu verdikten sonra arkasına dönüp bakmadan gidecek hale sokmak, muktedir bir idarenin başaramıyacağı bir iş değildir.

Dr. Münib H. ÜRGÜBLÜ

Sadrazamların Milliyeti

Adnan GİZ

Osmanlı sadrazamlarının makarrı olan Babıâli biraz da Bebil kulesine benzer. Uzun çalışmadan sonra «204» sadrazamın milliyetini şu şekilde tesbit ettim:

«106 Türk — 30 Arnavut — 11 Gürcü — 9 Boşnak — 3 Rum — 6 Abaza — 5 Çerkes — 5 Hırvat — 3 Hersekli — 2 Arap — 1 Rus — 1 İtalyan — 1 Bulgar» geri kalan 16 sadrazamın milliyeti hakkında sıhhatli malûmat bulamadım (1).

***

İstikbalde, Osmanlı tarihini ilmî yollardan incelemek istiyenler her halde büyük müşkülâta maruz kalacaklardır. Çünkü, eski tarihlerimizden hiçbiri bugünkü tarih ve biyografi bilgilerinin esaslı konularına cevap verecek kudrette değildir.

Osmanlı tarihinde bir şahsın hal tercümesi yazılırken milliyeti yerine ekseriya doğduğu şehir zikrolunuyor. Sonra bilindiği gibi, o devirlerde din ve mezhep daima milliyete tekaddüm ederdi. Bir mühtedi Rumun ve İtalyanın çocuğunu tarih tamamen Türk ve Osmanlı olarak gösterir ve kat'iyyen babasının milliyetini araştırmak istemez. Yine bizim tarihlerde Bosnalı veya Hersekli olarak gösterilen bir şahsın serhadlerde yerleşmiş bir Türk ailesinin çocuğu olması pek muhtemel göründüğü gibi, İstanbullu yazılan bir vezirin de Arnavut veya Çerkes olması daima mümkündür. Bu sebeplerden tesbit ettiğim liste Osmanlı sadrazamlarının milliyetlerini hiçbir zaman kesin olarak göstermiyecektir. Mamafih bu listeyi tesbit ederken mevcut kaynaklarla yeni buluş ve vesikaların hemen hepsinden istifade olunduğu için elde ettiğimiz neticeyi imkân nispetinde doğru sayabilirsiniz.

Milliyeti bizce malûm 188 sadrazamdan — şimdilik — 106 vezirin Türk olduğunu tesbit ettim. Görülüyor ki, Türklerin sayısı zannolunduğundan fazladır. Fakat bu her zaman böyle olmamış ve imparatorluğun doğudan batıya alabildiğine yayıldığı geniş istilâ yıllarında yabancı ırklara mensup vezirlerin sayısı pek çoğalmıştır. Bu bakımdan Osmanlı tarihini nazarî olarak iki devreye ayırabiliriz:

Yabancı bir ırka mensup ilk sadrazam olan Hırvat Mahmut Paşanın bu vazifeye tayin edildiği (1454) yılından (1554) yılına kadar geçen bir asır zarfında (18) yabancıya mukabil ancak (2) Türk sadarete geçmiştir. (1554) den (1654) tarihine kadar geçen ikinci yüz yıl zarfında sadarete geçen (49) vezirden yalnız (9) vezir Türktür. Viyana bozgunundan sonra bu nisbet büyük mikyasta değişir. (1684) den (1784) tarihine kadar bir asır zarfında (20) yabancıya mukabil (39) Türk sadarete geçmiş, (1884) tarihine kadar geçen ikinci yüz yıl zarfında yabancı sadrazamların sayısı on ikiye düşerek Türklerin sayısı otuz sekize çıkmıştır.

Malûmdur ki, imparatorluğun ilk asırlarında devletin askerî ve mülki bütün memurları ya Yeniçeri ocağından veya Enderun mektebinden yetişiyor ve bu mekteplere de yalnız devşirme çocukları alınıyordu. İlk asırlarda hiç aksamıyan devşirme kanunu İkinci Selim devrinden sonra tavsamaya yüz tutmuş ve istilâ devrinin nihayet bulmasile büsbütün terkedilmiş olduğundan bu mühim tahavvülün tesirleri ancak kırk, elli yıl sonra görülmüş ve Viyana bozgunundan itibaren devlet kapısında yabancı ırk mensuplarının sayısı azalarak Türkler çoğalmış, bu çoğalma tabiî sadaret makamına da tesirini göstermiştir. On yedinci asırdan sonra sadarete geçen yabancıların çoğu Arnavutlarla, Gürcü, Çerkes gibi Kafkasyalılardan ibarettir.

***

Sadaret makamının ihdasından İstanbulun fethine kadar 80 sene bu makamı işgal eden Çandarlı ailesi halis Türktü. Fatih Çandarlı Halil Paşayı öldürttükten sonra bir sene kadar devleti kendi başına idare etmiş, nihayet Hırvat devşirmelerinden Mahmut Paşayı sadarete getirmiştir. Mahmut paşa memleketinde iyi bir soya mensuptu. Hattâ, hıristiyan kalan kardeşi Abagoviç padişah tarafından Sırplara muvakkat reis tâyin edilmiş fakat Bosna kraliçesi İren tarafından öldürtülmüştü. İşte Mahmut Paşadan, istilâ harplerinin durulmasına kadar geçen 100-150 senelik bir devir bu devşirme hıristiyan çocuklarının ikbal devridir. Fatihin diğer dört vezirinden Mehmet ve İshak Paşalar Rum, Gedik Ahmet Paşa Arnavut ve yalnız Karamanlı Mehmet paşa Türktü. Mehmet paşa gibi Anadolunun asîl Türk soylarına mensup vezirler ve imparatorluğun gelişmesinde rol almış büyük beylerle devşirme köleler arasında daima gizli bir mücadele oluvor ve bütün idare kudretini sarayda toplamak istiyen padişah bu mücadelede tabiî kendi kölelerini tutuyordu. Fransada Kardinal de Richeliue nasıl bütün derebeylerini tarumar ederek kuvvetli bir merkeziyet idaresi kurmuşsa, Fatihten itibaren Osmanlı padişahları da büyük arazi sahibi meşhur hanedanları dağıtarak, serhatlere atarak nihayet sarayın tam hâkimiyetini temi netmislerdir. İlk zamanlarda Divanda dört beş vezir bulunur bu vezirler sıra ile terfi ederek sada-

(Devamı 14 üncü sahifede)

Zamanın Ardında...

Ardımda çocukluğum olan yeşil bahçe,
Ve hışırdıyan sesi içimde güzün..
Bir mevsim geçiyor.. veda ederek;
Ayak seslerini duyuyor musun ömrümüzün!..

Aşıyor zaman mesafeleri,
Dinle.. Başladı sonsuziuğa dâvet...
Neyliyeyim güzelim, neyliyeyim;
Zamanın ardında kaldı saadet!..

Dündar AKÜNAL

(1) Osmanlı sadrazamları arasında milliyetleri hakkında kesin bir malûmat bulamadığım 16 vezirin isimlerini sadarete tâyin olundukları tarih sırasile kaydediyorum:

Mesih paşa (1499). Hadım Ali paşa (1501). Hadım Sinan paşa (1514). Yunus paşa (1517). Hadım Süleyman paşa (1541). Hadım Mesih paşa (1585). Hadım Hasan paşa (1598). Derviş paşa (1606). Bayram paşa (1636). Tayyar Mehmet paşa (1633). Sultan zade Mehmet paşa (1643 - Ana tarafından Osmanlı hanedanına mensup olan baba tarafından da İtalyan, Arnavut ve Hırvat kanı taşıyan Mehmet paşayı şu veya bu ırkın insanı saymak imkânsızdır). Sofu Mehmet paşa (1648). Zurnazen Mustafa paşa (1656). Devandar Mehmet paşa (1750). Emin paşa 1768).

Tarihle meşgul okuyucularım arasında bu vezirlerin milliyetleri hakkında mevsuk bir malûmata sahip olanlar varsa lûtfen yazmalarını rica ederim.

FOTOĞRAF AMATÖRLERİMİZE!

Memleketimizi yabancı objektiflerden mi görebileceğiz?

Memleketimizde en yeni marka, en mükemmel fotoğraf makineleri vardır. Aramızda fotoğraf amatörleri de az denemez. Misafirlerimizin, gezintilerimizin, dostlarımızın resimlerini çeker dururuz. Fakat memleket hâdiselerini, yurdumuzun güzellik ve hususiyetlerini tesbit eden biz değiliz. Modern Türkiyeyi görmek istiyorsanız, yabancı objektiflerin lûtfuna muhtaçsınız. İstanbulun âbidelerini mi görmek istiyorsunuz? Onların lûtfuna muhtaçsınız. Boğaziçinin manzarasını mı? O da öyle. Ankaranın, Mersinin, Bolunun, Adananın güzelliklerini mi? O da öyle... Memleket hâdiselerini mi? O da öyle... Size bu sayfada bir yabancı mecmuadan alınmış misaller veriyoruz. Bizim resimli mecmualarımız ya sinema artistlerini, onların bize gönderdikleri reklâm resimlerinden alıp basarlar, yahut da, sine - magazinlerden kopye ederler. Koskoca Türkiyede hayat hâdiseleri yalnız bundan mı ibarettir? Biz kendimizi her zaman böyle yabancı objektiflerden mi göreceğiz? (Çınaraltı) Türkiyedeki bütün fotoğraf amatörlerinden rica ediyor: Bize lûtfen hepimizi alâkalandıran bu türlü resimlerinizden gönderiniz. Veyahut böyle resimler çekiniz. Bunların arasından seçtiklerimizi (Çınaraltı) nda sahiplerinin isimlerile neşredeceğiz. Ve bu neşrettiğimiz resimlerin masraflarını ödiyeceğiz. Bu suretle yurdumuzun güzelliklerini ve hususiyetlerini meydana koymuş, müşterek hayatımızı tesbit etmiş olacaksınız. (Çınaraltı) kendisine fotoğraf gönderenlerden resim çekmekte muvaffak olanlara fotoğraf muhabirliğini kabul etmesini rica edecek ve bunların neşredilen resimleri için ayrıca bir telif hakkı da ödeyecekti. Lûtfen resimlerinizin arkasına, neye ait olduğuna dair kısaca malûmat kaydetmeyi de unutmayınız!

Çınaraltı

İşte biri: Gerede depreminde yardımcı ekiplerin felâkete uğrıyanların imdatlarına süratle koşuyorlar...

İşte biri daha: Ağır yaralılar seyyar hastanelere gönderiliyor. Hastane baş doktoru bir hafif yaralı kızla konuşuyor.

İşte biri daha: Geredede harabe haline gelmiş evlerden biri.

Ankarada kar...

Rıza Yalgın

TARSUS

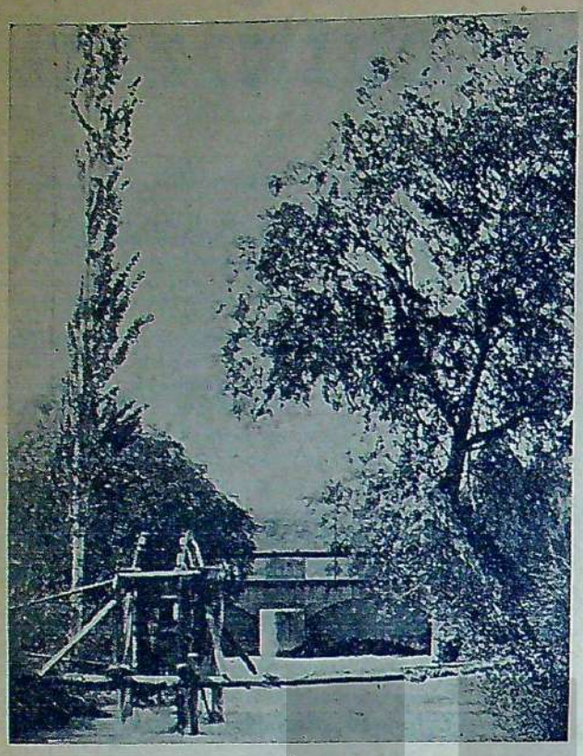

Tarsus çayı üzerinde elektrik santralı

■

TARİHİN İHTİYAR YURDU,
BUGÜNÜN GENÇ ŞEHRİ

■

Gözlükule kazısından çıkan Herakliyos'dan bir figür

Tarsus kazısında bulunan masum kadın modelâjı

XI asırda Tarsus'un ilk Türk fatihi Kalah Mehmedin şehit olduktan sonra yapılmış türbesi (Muhammedül Felâh adı yanlıştır. Bu Türkün adı Kalah Mehmettir.)

Bugün; bereketli toprağı, güzel manzarları, turunç kokulu yeşil ovası, portakal ve muz diyarı, feyizli ırmağı ve modern sulama teşkilâtı, parkları, mektepleri; fabrikalarile birlikte; tarihin en eski devirlerini de kat kat koynunda saklıyan Tarsus... Hem pulad bir delikanlı ve hem de en ihtiyar bir yurd parçasıdır.

Toprağının her köşesi tarih izerlerile dolu olan «Tarsus» un adı akla gelince: İnsanın başının içi; alay alay şiirler, efsaneler ve tarihî hâdiserlerle âdeta geçit resmi yapılan büyük bir alan yerine döner...

Orada; (1) Toroslardan ilk demir cevherini çıkaran; tarihin ilk demir devrini kuran Eti hakanlarından (Kızvatna) (Çukurova) kralı «İşpu -

(1) Hafriyatta bulunan bir Eti mührü münasebetile (Albert Götse) nin Amerika Arkeoloji mecmuasında çıkan (Sene 1936 No. 2, sahife 210-214) makalesini okuyunuz.

Taksu» nun Boğazköydeki saltanat süren «Telepinu» ya yolladığı zafer ve muvaffakiyet gerdûnelerinin hâlâ çığlıkları duyulur (M. Ö. 1560).

Orada; taş üzerinde taş, gövde üzerinde baş bırakmamak kasdile batıya saldıran ve kan tufanı, yangın alevleri gibi Anti Torosları yararak akan; Asur; Nazir pallerin; masumların kellelerinden yapılan zulüm âbidelerinin masalları söylenir... (M. Ö. 698).

Orada; — ipe kestane dizer gibi — insanları zincirlere bağlıyarak Mısır çöllerine, hayvan sürüleri götürür gibi götüren Ramses Fıravunun tüyler ürperten hikâveleri daima tekrar edilir!. (M. Ö. 500).

Orada Arabistanın Tih sahrasını dar bularak kendini Torosların serin ve şirin yamaçlarına atan Mezamirin, kendi okuyup kendi dinliyen Danyal nebinin bugün bile makamları saygılarla ziyaretlenir..

Orada; asırlarca uyku uyuyup da sonra uyanan ve gözlerini açınca eski şehir ve kanunların altüst olduğunu gören insanların (Ashabı Kehf) efsaneleri ve mağaralarile türbeleri hâlâ etrafında panayırlar yaşatır... (2)

Orada; ılık Akdenizin paryandı dalgaları arasında; altın işlemeli, ipek yelkenli gemilerile çılgın bir aşk macerası hazırlıyan Mark Antuvan ve Kleopatra'nın hatıralarını, bugün devam ediyormuş gibi görürüz (M. Ö. 35).

Orada; İsâ nebinin evi duruyormuş gibi inananların müesseseleri (Amerikan Koleji) uzun boynu ovanın her yerine eriştirmeğe uğraşır buluruz...

Orada; akıllara hücum eden daha neler, neler var. Solitler, Kilikler, Daralar, İskenderler; Aniballar, Neronlar; Dikranlar; nebi Tolonlar, Memunlar, Nikeforoslar, haçlı ordular; Moğollar; Türkmenler; Oğuzlar nihayet bütün Toroslar...

Orada Tarsus adının çerçevelediği bir tek kelimenin içine; istif olmuş cilt, cilt tarihler: sanki adamın gözünün içine girecekmiş gibi yürürler.

Tarsusta; bütün bu eski tarih hâdiselerini istikbalde daha ziyade aydınlatacak ve Tarsus tarihini alabildiğine genişletecek; Gözlü kule adını taşıyan mühim bir höyük de vardır.

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

(2) Naci Kum'un «Ashab-ı kehf tarihçesi» adlı makalesini okuyunuz: (Adana Halkev. Görüşler mecmuası sayı 46, sahife 13).

Fotoğrafla Röportaj:

BALIK ve BALIKÇILAR

Kompozisyon:

Zeki Faik İZER

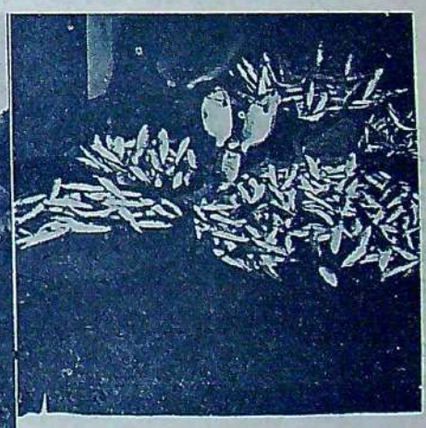

Sağdan: 1 — Bugünün pek canlı balıkçı tipi. 2 — Sandalda balık tutanlar. 3 — Balık alışverişi. 4 — Karaköy köprüsünün üstünde palamut avı (Bu resim yukardan çekilmiştir.) 5 — Tutulmuş balıklar sepette. 6 — Balık kızartılıyor.

Tarsus kazısından: Altın kaçıran adam

Bu höyük belki Tarsusun kuruluşunu taş devrine kadar da uzatacaktır. 1935 tarihinde bu höyükte kazıya başlıyan bir Amerikan Arkeoloji heyeti birkaç yıllık kazı içinde bulduğu eserlerile (bu eserler şimdi Adana müzesindedir), Tarsus tarihinin bir miktar daha incelenmesine ve bir kat daha üzerinde durulması lâzım gelditine dair bariz kanaatler uyandırmıştır. Bu kazıda elde edilmiş parçalarından birkaç tanesinin fotoğrafları siz okuyucularımı da, bu düşüncelere ilgi ile sürükliyeceğini umarım. (3)

Bu höyükte, Selçuk çağından tâ Milâttan önce XV. inci asra kadar devam eden büyük bir tarih kategori ve kronolojisine rastlanmış fakat

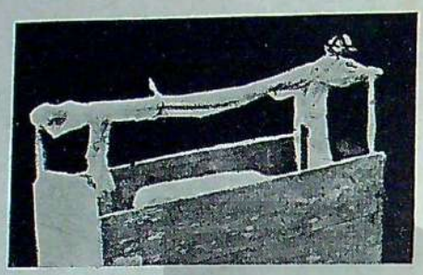

Kalah Mehmedin türbesindeki Hacerisemavî (şimdi kaybolmuştur.) Burada yapılmış kukla bebek eski Türk âdetlerinde vardır. Buna hâlâ Anadoluda «Cümçe gelin» deniyor.

yazık ki, harp bu güzel ve verimli çalışmayı yarıda bırakmıştır.

Her iş barışı beklediği gibi Tarsus ve Çukurova kazıları da o mes'ut günleri sabırsızlıkla beklemekte bulunduğunu burada hatırlatmak elbette bir iç ağrısının zamiridir değil mi?...

Rıza Yalgın

Tarsus kazısından: Bir tiyatro maskesi

(3) Tarsus hakkında kısa fakat, toplu bir malûmat lâzımsa; Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler dairesinin numara 7 «Tarsus kılavuzu» adlı «Af.f Erzen» in kıymetli kitabı vardır.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Osmanlı devleti niçin battı

(Baştarafı 4 üncü sahifede)

(1557 de, Osmanlı devlet adamları, Yemende, Mutahhar sülâlesinden, inzivaya çekilmiş olan bir şeyhi, kurnazlıkla, İstanbula getirdiler, Yedikuleye hapsettiler. O zamandan itibaren, Yemenin sükûneti, bir daha düzelmemek üzere, bozuldu) (7-204)

(1590 tarihlerine doğru, süvari timar ve zeametleri, Harem dilsizlerine, çingenelere, ve her sınıf entrikacılara verilmeğe başladı. Sadrazam Özdemir Osman paşa, sipahi oğlu olmıyan yabancılara, yazıcılara, çavuşlara, esnafa, üç bin akçalık timarlar bahşetti. Harem kadınlarının gözdekilerine verilen timarlara: (sepete düşmüş) denirdi. Bazıları, 15-20 timara sahip idiler. Vaktile, timarlar, beylerbeyiler tarafından verilirdi : haksızlık olursa, hükûmet merkezine şikâyet olunurdu. Halbuki, artık, şikâyet edecek yer de kalmamıştı. Çünkü, sadrazamın kendisi dağıtıyordu. Bu sebepten, yalnız Rumelindeki on iki bin timar ve zeamet, iyi silâhlanmış kırk bin süvari temin ediyorken, artık, ancak yedi sekiz bin süvari verebiliyordu, sipahiler gibi, bölükler ve yeniçeriler de bozulmuştu). (7-233).

(Düğünde su dağıtan hamallar, tehdit ve nümayişle, yeniçeri ortalarına kaydedilmelerini temin ettiler. Yeniçeri ağası Ferhat, bunu kabul etmekten ise, istifa etmeği tercih etti. Yerine gelen Mirâlem Yuusf, yamak ve mülâzim namile, bir çok baldırı çıplağı yeniçeri ocağına yazdı). (7 - 234).

İlâvem: Halbuki, Yavuz Sultan Selim, oğlunu yeniçeri yazdırmak istiyen ve padişahtan alacağı olan bir Yahudiye aracılık ettiği için, az kalsın sadrazamı idam edecekti. Koçi bey risalesine bakıla.

(Yavuz zamanında konulan usul: Yeniçeri ağasının (başkumandan) padişah tarafından seçilmesi kaidesi kaldırıldı. Yeniçeriler, kendi ağalarını kendileri seçmiye başladılar) (7-235).

İlâvem: Geçenlerde yine bu dergide yayınladığım (Bileğe baş) isimli yazı okunursa, bunun ne kadar vahim neticeler doğuracağı daha iyi anlaşılır. Netekim, yeniçeri ocağının sonraki hali bunu ispat eder.

(Bin sipahi oğlanı sadrazam Ferhadın yolunu kestiler. Ferhat: (sınırlara gidin, büyüklerine itaat etmiyenler kâfir ve karıları boş olur) diye gayet ağır bir hareket yaptı. Sipahiler buna fena halde içerlediler. Bu düşüncesiz lâflar, sadrazamın idamına kadar yol açtı) (7-292).

(Sinan (Arnavut) beş kere sadrazam oldu. Her çeşit medeniyetin düşmanı idi. Âlimler, şairler onu sevmezlerdi. Parmakkapıda muhteşem bir türbe yaptırmıştı. Defnolunduğu vakit, bu türbede yangın çıktı. (Cehenneme gitti de ondan türbede yangın çıktı) denildi). (7-314).

(Çağlaoğlu (bir İtalyan) tarafından Eğrili muharebesinde kaçan otuz bin asker hakkında yapılan şiddetli takibat, Anadoluda Celâlî eşkiyasının çıkmasına sebep oldu) (7 - 330).

(Raab garnizonu, iki bin cebeci (silâh yapan), iki bin de yeniçeriden ibaretti. Bunların çoğu, civar kasabalardan evlenmişledi, çok vakit te, kalede bulunmazlardı) (7-344).

(Tarihçi Peçevîde şöyle bir fıkra vardır: 1598 de, Macar seferinde, Osmanlı ordusu bataklıklarda çok büyük zorlukla ilerliyor. Diyarbakır beyi (valisi) Koca Murat paşa ile Halep beyi Mahmut paşa bizzat kendilerini top arabalarına koşuyorlar ki askere gayret gelsin. Peçevi, (Evail) müellifi Şeyh Ali ile yanyana giderken, ona soruyor: (Neden, Satırcı Mehmet paşa hiç bir işinde muvaffak olamaz?). Şeyh Ali, şu cevabı veriyor: (Çünkü, o, hodbin (kendini düşünen), (hodpesent kendini beğenen), (hodre'y = yalnız kendi reyile hareket eden), (hodfuruş = kendini satan) dır. Hodbinliğin bu dört unsurundan bir tanesine bile malik olan bir kimse hiç bir işinde muvaffak olamaz). (7-346, not).

26

ALİ CANİB YÖNTEM

N A B İ

II.

Baltacı Mehmet Paşa, İstanbul'a vardıklarından sonra Nâbi'yi Baş Muhasebeciliğe tayin etti. Şair şu «Kıt'ai Tarihiye»yi sundu:

Bahr-i irfan kân-ı ihsan Hazret-i Sadr-ı zaman
Kim Muhammed namını Hak ana şayan eyledi
Sadrıazam olduğunda devlet ü ikbâlle
Nabi-i daiye çok lûtf-i firavan eyledi
Cümleden bir mansıb-ı âlile etti serfiraz
Kim serin hemsaye-i hurşid-i rahşan eyledi
Baş Muhasebe gibi bir mansıp ihsanı ile
Giptagâh-ı hurfe-i emsal ü akran eyledi
Hâlet-i ilbas-ı hil'atte huzur-ı Sadr'da
Kalbten bir mısra-ı garrâ dırahşan eyledi
Bu aceb tarih olur mu deyü ettikte hisap
Geldi leb-be-leb temamen tab'ı hayran eyledi
Vaz'edip rûy-i duayı hâkpayına dedim
Sadr-ı Âli Nabiya itmam-ı ihsan eyledi
1122 «yani 1710»

Tarihi gösteren mısra «ebced» hesabiyle 1126 tutuyor. Tamiyesi olan «dua» nın başındaki «d» nin tutarı olan 4 çıkarılınca geriye tam 1122 kalır.

Matbu Nâbi divanında bir hayli hatâ ve zühuller vardır. Bunlardan biri de yukarıki «Kıt'a-i tarihiye» nin başına konan «Tarih-i itmam-ı in'am-i Vezir-i Ekrem Rami» ibaresidir. Evvelce mahmisi, sonra hâmisi olan Rami Pasa, şaire pek çok mürüvvetler göstermiş olmakla beraber Baş Muhasebeciliğe tavini onun zamanında değildir. Ölümünden iki yıl önce ve Baltacı Mehmet Pasa sadaretindedir. «Kıt'a-i tarihiye» bunu gösterdiği gibi tarihî hayatlar da bu hususta müttehiddir: İste Selim ve Safaî tezkereleri, iste Vaki-ül Füzalâ... Ayrıca Safaî Tezkeresinde Osman zade Tâib'den bahsedilirken şu fıkra anlatılır:

«Bu ceride-i irfana âsarı sebtolunan Nâbi fendi Bas Muhasebeci oldukta mahdumu Havrullah Celebi nam cuvan-ı câr dih salenin, Kalem-i mezbur halifesi Kuburî zade ile hüsn-i muaseretleri şayi oldukta bu beyti nazmetmistir:

Eğerci mansıb aldı Nâbi amma
Fakat Hayri Kuburi zade gördü (1).

Çirkin bir tarizi ihtiva eden bu beyitten de anlaşılır ki Rami Paşa sadaretinde Baş Muhasebeciliğe maddeten imkân yoktur. Çünkü Nâbi'nin oğlu 1694 de doğmuştur. Rami Paşanın sadareti 1702 ye tesadüf eder ki o zaman çocuk ancak sekiz yaşında idi.

***

Münasebet gelmişken kaydedelim ki Nâbi, devrinde çok itibar görmüş, şöhret kazanmış olmakla beraber pek çok da tarize uğramış, muasırları tarafından hicvedilmiştir:

Nâbi'yi Nâbi eden hüsn-i nazar
Urfa kürdünde nezaket ne gezer (2).

beyti pek meşhurdur. Devrinde hezel ve mizah ile şöhret bulan şair Sükûnî Nâbi'nin Müsahip Mustafa Paşa kâhyalığından azli münasebetiyle ağırca ve galizce bir hicviye kaleme almıştır. Bunda;

Bir vezire kethüdâ olmak neden lâyık idi
Bir senin gibi nühuset binemaz i bisiyam
Bu'dun ey kempaye fırsat kat'ı tayinat edip
Kethüdalıkta kapu halkından aldın intikam
Kethüdalık hem vekilharçlık kim etti hey deni
Veznolan çiy baklava pişse bulur mu vezn-i tam
Şöhret-i Pinti Hamid'i mahv kıldı hissetin
Habbezâ mel'anette eyledin ahsil-i tam
Oldu nasbınla umur-ı âstane herc ü merc
Bu'du azlinle yine küllî nizam u intizam

gibi ithamlar vardır. (3).

---

(1) Kuburî zade: On sekizinci asır edebiyatının meshur simalarındandır. Adı Abdurrahman olduğu için şiirde «Rahmi» mahlâsını kullanmıstır. «Ruznamce-i evvel hulefası zümresinden» idi. Gençliğinde hezeliyata heves ederek «Havayi» mahlâsiyle bir hayli gazel yazmıştır. Dostları da kendisine uymuşlar, ortaya «Havayi divanı» diye şöhret alan bir Divan çıkarmışlardır. Nâbi münşeatında Kuburi zadeye yazılmış iki mektuba tesadüf edilir ki bunlardan Kuburi zadenin meclisâra ve mus'kisinas olduğu anlaşılıyor. Zamanı tezkerecilerin'n ifadesine nazaran ömrünün sonuna doğru hezelcilikten tövbe etmistir. 1715 te deniz yoliyle Hacca giderken Kah'rede ölmüştür.

(2) Urfalı Kürt olamaz. Fakat eskiden meselâ Karadeniz kıyılarında yaşıyanlara «Lâz» Erzurumlulara Kürt demek gibi kötü hatalar islenmiştir. Bu beyit de o kabil herzelerden bir'dir.

(3) Sükûnî: İsanbullu bir şairdir. Adı Ahmettir Şevhîve göre sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa paşanın adamlarından idi. Onun himayesile hayli memurivette bulunmuştur. Nihayet Şam hazinesine mukabeleci ve ruznalcacı olmuş ve (1690) da orada ölmüstür. Safavi ve Salim tezkereleri hezel ve hicve mail olduğunu kaydederek dostlarını incittiğini yazıyorlar. Seyhi «lâtife gûlukla meshur olup Nâbi efendi ile birbirine müsaare ve mükâlemeleri meşhur» olduğundan bahsediyor.

ALİ CANİB YÖNTEM

Türk edebiyatı tarihi profesörü değerli edib ve mütefekkirimiz Ali Canib Yöntem, neşretmekte olduğumuz (Nâbi) hakkındaki tetkikini bitirdikten sonra çok orijinal bir mevzu üzerinde yeni bir tetkik serisi hazırlamaktadır.

İSTANBUL SOKAKLARINDA SEYAHAT

İsmini alacak olan bu yazılar, şehrimizin tarihî hâtıralarını, âbdelerini, bütün güzellik ve hususiyetlerile canlandırıcaktır.

Şimdiden (Çınaraltı) okurlarına bu eşsiz seyahat yazılarının (Çınaraltı) nda neşre başlanacağını müjdeleriz.

Osmanzade uzunca bir manzumesinde:

Hemşehrilerin tâ o kadar kesreti var kim
Nâbi'nin evi şimdi Katır hanına benzer

diyor. Safaî'nin yine ona isnad ettiği şöyle bir kıt'a vardır:

Olmayalı Nâbiya Hengâme-gir-i kıbtiyan
Lu'bden kalmış koca ayyuya dönmüşsün heman
Seni oynatmak diler Hayri'na ebnay'i zaman
Nola olsa İbn-i Aydın Nağme ile def-zenan (*)

Eski bir mecmuada Seyyit Vehbi'ye ismat olunan bir kıt'aya tesadüf etmiştim:

O yeşilli hahamı eylediler nefy-i beled
O Selânik'e eşeksiz gidemez kim aparır
Nâbi'ye bindirelim fitne basılsın yohsa
O yehudi eşeğim deyü kıyamet kopatır

Ayni Seyyit Vehbi bir gazelinin sonunda Nabi'nin adını hürmetle anarak şunları söylüyor:

Sırr-ı kemali bizde nola eylese zuhur
Nâbi efendi'nin ki, babamız budur bizim
Ol gitse pirsiz kalır erbab-ı marifet
Hakka ki pîr-i taze-edamız budur bizim

On sekizinc asrın en ileri sairlerinden Arpaemini zade Sami Bey de Nâbi hakkında şöyle tazimde bulunuyor:

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

(*) İbni Aydın (Aydın zade) Safaî tezkeresinde Suyolcu zade Necip hakkında yazılan maddenin bir fıkrasından anlıyoruz ki Aydın zade Divan çavuşlarından nüktedanlık ve nedimlikle şöhret almış bir adamdır. Vefatı (1721) dedir.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Ginaralt, No:132, cilt 6, 1 Nisan 1944, s. 12-15

Arka-nazîr Hazret-i Nâbi efendi kim
Sanisi yoktur edeli nev'-i beşer zuhur
Üstad-ı kül hidivv-i cihanban-ı mülk-i nazm
Şanından eyler âlem-i eş'ara fer zuhur
Gayretle çok cüvan-ı hünermendi pîr eder
Tab'-ı bülendi eylese pîrane-ser zuhur
Hak mustazill-i saye-i memdud-ı ömr ede
Tâ kim cihanda eyleye şâm ü seher zuhur

Nâbi hakkında «Şuaray-ı Rûm'un şair-i nâyabı, üstad-ı kül, melik-uş şuara» tâbirlerini kullanan Selim Efendi aynı zamanda der ki «Eğer irfanı kadar fazilet-i zahiresi ve cevelân-ı himmeti kadar marfet-i bahiresi olsaydı fazılda dahi kemali gibi alem ve beyn-eş şuara müsellem olduğu kadar beyn-el füzalâ dahi nâdire-i âlem olur idi.» Şeyhi onu «tekellüften uzak, sohbeti tatlı, intikali seri, irticalen şiir söyliyebilir.» diye tavsif ediyor.

Nâbi, devrinde bestekârlığıyla de şöhret kazanmış bir adamdı. Esat fendi, Atrab-ül âsâr unvanlı eserinde der ki: «Nâbi'nin sesi güzel olduğu için gençliğinde musikiye heves etmiş, devrinin üstatlarından ders görmüştür. Yalnız teganniyle kalmamış, besteler de vücude getirmiştir. Mekam-ı rehavi'de ve usul-i nim devirde bestelediği:

Ruhunda bâdeden yâr'in ki âb ütâb olur peyda
Derunumda benim bir maden-i simâb olur peyda

murabbaı ve daha bir hayli besteleri vardır ki, musiki üstatlarınca pek beğenilmektedir.»

Esat Efendinin bahsettiği mürabba Nâbi'nin kendi gazellerindendir. Bundan on beş yıl kadar önce Millet Kitapsarayında bir gün elime geçen ve bir daha — gerek şahsen ve gerek arkadaşlar vasıtasile araştırmama rağmen — bulduramadığım, her nasılsa numarasını da o telâşlı günümde kaydedemediğim bir mecmua delâletiyle öğrenmiştim ki eskiden gazelleri, şimdi olduğu gibi hanendeler akıllarına geldiği gibi okuyamazlarmış. Bunları da tıpkı şarkılarda olduğu gibi bir bestekâr besteler, ve artık o suretle teganni edilirmiş. On sekizinci asra ait olan bu mecmuadaki gazellerin başlarına meselâ «güfte-i Nedim Çelebi», «Beste-i Küçük Müezzin» kayıtları konmuştu. İşte Esat Efendinin ifadesiyle, bu noktanın teeyyüt etmiş olduğu görülüyor. Nâbi gazelini Rehavi makamında ve şarkıdan büsbütün ayrı bir şekil olduğu anlaşılan murabba şeklinde bestelemiştir.

Ali Canib Yöntem

TAN
GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ
J. STALİN
Sovyet Tazyiki Gittikçe Artıyor
Celâl Bayarın Cevabı
Eski Başvekil, Nazi Taraftarı Olduğu İddiasını Reddetti
Almanlara Göre, İstilâ Dramının Birinci Perdesi Şark cephesinde Oynanıyor
Sovyet Ordusu Romanya Hududunda
YURT VE DÜNYA

Günün meselesi

Yazan:

O. S. O.

Propagandacılar

Memleket havasını bulandırmaya çalışan solcu propagandacılara karşı millî bir infial uyandığını görüyoruz. Matbuat hürriyetinin arkasına gizlenerek el altından tahrikçilik yapanlara ne fikir, ne ideal adamı denemez. Fikir hürriyeti, bir fikrin açık, dürüst, samimî bir tarzda ortaya konabilmesi içindir. Türkiye kanunları çerçevesi dışına çıkabilmek için hilekârca maskelenmiş fikirlerin şeref ve haysiyeti olamaz ki onlara hürriyet hakkı verilmek düşünülsün. İdealist bir adam, aramızda maskeyle dolaşmaz, inandıklarını apaçık söyler ve bunun neticesine katlanır. Epey zamandanberi Türkiye basınında bir sol propagandası esiyor. Fakat bu propagandacılara, fikirlerini sordunuz mu, karanlıklara kaçıyorlar. Size (En büyük tehlike)yi, (Tan) gazetesini, (Yurd ve Dünya) mecmuasını misal olarak gösterebilirim. Bunların hiç biri: (Millet) in aleyhindeyim, demiyor. İnsanların kardeş olmasına (milliyet) fikri mânidir demiyor. Bunun için Türkçülüğe düşmanım. Türk milletini birbirine bağlıyan bütün bağları yıkmaya çalışıyorum, demiyor. Tam tersine. Gerçek Türkçüyüm, inkılapçı Türkçüyüm, ileri Türkçüyüm, diyor. Sonra da satırların arasına gizlenerek: (Millet) in tarif edilemez mânâsı hem birşey olduğunu söylüyor. Milliyeti geri, modası geçmiş, zararlı bir şey sayıyor ve milliyetçi olanlara mürteci, müteassıp, geri kafalı, ilim düşmanı, besinci kol, hain damgası yapıştırıyor. Bu neye benziyor bilir misiniz? Sizi arkanızdan yumruklayan, fakat, yakasından polise teslim etmek istediniz mi, hürriyetimi gasbediyor, diye bağıran bir adamın şirretliğine...

Bunlar, eğer, matbuatta fikirlerini acıkça müdafaa etseydiler hic taraftar kazanamazlardı. İstedikleri nedir? Bir dünya ihtilâli mi yapacağız? Bütün mazlûm dünya amele ve işcilerini mi kurtaracağız? Gülünç sey! Biz daha kendi millî varlığımızı her mânasile tehlikeden kurtaramamışız! Türkiyevi büyük sermayedar-

(Devamı 15 inci sahifede)

RÖPORTAJ:

Ölülerle...

Z. ARIGBAĞ

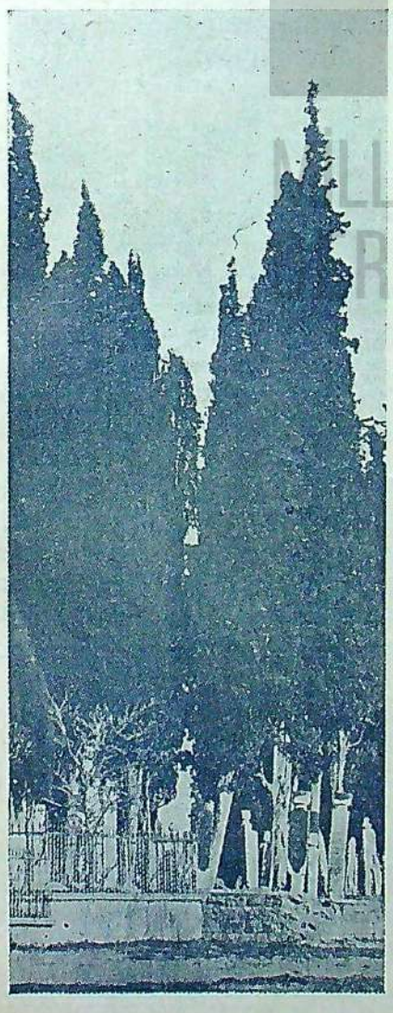

Bu taş cebinime benzer ki aynı makberdir,
Dışı sükûn ile zahir, derunu mahşerdir..

Gölgelerin gittikçe koyulaştığı bir saatte, Karacaahmet mezarlığının içinde, kimi, asırların diş geçiremediği bir heybetle hâlâ dimdik duran; kimi, senelerin boyunduruğuna karşı koyamıyarak yıkılan taşlar arasında dolaşırken, dudaklarımdan Büyük Hâmidin yukardaki mısraları dökülüyor.. İçinin mahşer olup olmadığını bilmiyorum ama, dışının sükûn ile zahir olduğu meydanda bu taşların... Şu anda ortalıkta hiç çıt yok.. Yüksek serviler arasından geçen rüzgâr sesleniyor:

— Sısss!.. Sısss..

Adımlarımı ağır, ve ayaklarımın uçlarına basarak atıyorum. Aklıma ninemden dinlediğim masallardaki, hortlaklar geliyor.. Soğuk bir el bütün vücudümü okşuyor.. Ürperiyorum..

Servilere bakıyorum.. Ölülerin, göğe doğru uzanmış kollarını andıran bu yüksek ağaçlar, bana Nedimin bir beytini hatırlatıyor..

Mesti nâzım.. kim büyüttü böyle bi perva seni
Kim yetiştirdi bu güna servden hâlâ seni..

Koca şair... Kimbilir.. şu uzun servinin damarlarında, belki de senin o şuh sevgilinin kanından birkaç damla var.. Fakat... Niye her şeyin ölümü ve acıyı hatırlattığı bu yerde, şu baştan aşağı hayat ve neş'e dolu mısraları düşünüyorum...

***

Mezarların tam yanından geçen tramvay...

— Dan.. Dan.. Dan..

Uzaklardan akseden bir ses:

— Silivri yoğurdu.. Kaymak yoort...

Burdaki derin sükûtu bir bıçak gibi kesiyor.. Yaşamanın haykırışı ölümün sessizliğini bir an için parçalamıya uğraştıktan sonra dalga, dalga dağılarak ve gittikçe eriyerek.. tâ ilerdeki kuytuluklarda kayboluveriyor.. ve yeniden sükût, bütün haşmetile ortalığa çöküyor..

***

Mezarlar arasında ilerliyorum. İşte, bir taş ki, üstünden 1,5 asra yakın bir zaman silindiri geçtiği halde, ayakta durmıya muvaffak olabilmiş.. Üstündeki yazıyı okuyorum. «Kadın

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz.)

darıltısından vefat eden, Mehmet efendinin ruhuna fatiha..»

Dudaklarımda, hiç istemediğim halde bir tebessüm çiçekleniyor.. Karısının dilinden vefat eden adam.. Meşhur Yunan filozofu Sokrat'ı baldıran zehrini seve seve içmeye zorlıyan sebebin de yukardakile aynı olduğunu söylerler.. Ne olursa olsun. Ölen Mehmet efendinin mezar taşını kim yaptırdıysa kocanın intikamını bol, bol almış.. Karısının suçunu ebediyetin alnına perçinliyerek..

Yürüyorum.. Başına burma bir sarık sarılmış, oldukça kalın bir taş önündeyim. Dikkatle bakıyorum. Taş ağır, ağır şekil değiştiriyor.. Önce yüz, sonra kollar ve sarıklı bir başla, eski bir mahalle imamı beliriyor karşımda.. Aralanan dudakları arasından mırıldandığı sözleri işitiyorum sanki..

— Ben, binlerce insanı Allahın huzurunda secdeye getirmiş.. yüzlerce Âdem oğluna bu topraklar altında talkın verdirmiştim.. Nihayet bir gün benim de çenemi bağladılar.. Ve işte şimdi bir yığın kemik halinde burada yatıyorum...

Bir şeyler sormak istiyorum.. Fakat, ilerdeki camiden, müezzinin, boşlukta akisler husule getiren sesi, söylemek istediklerimi dilimde düğümlüyor..

— Tanrı uludur.. Tanrı uludur...

Ve taş eski halindedir artık...

***

Bir mezar taşı daha.. Yazısını okumıya çalışıyorum. «Hafız Osman efendi.» «Hafız» kelimesi hafızamın musluğunu açıyor.. Önce şu tek:

Hafızın kabri olan bahçede bir gül varmış..

Ve sonra şu dört mısra, alevden damlalar halinde kafamın potasına dökülüyor ve orada şekilleniyor:

Ölüm asûde bahar ülkesidir bir rinde.
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter.
Ve serin selviler altında kalan kabrinde,
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter..

Gözümü, üstünü ibodur otların kapladığı mezara çeviriyorum. İçimde bir şey kırılıyor.. «Bu hafız.. O hafız değil» diyorum kendi kendime.

***

Gölgeler, biraz daha koyulaşıyor.. Müezzin şerefedeki devrini bitirmek üzere.. Ezanın son satırlarını okuyor:

— Haydin namaza.. Haydin felâha..

Geldiğim yerlerden geriye dönerek, bu ölüm ve sükûn ülkesinden uzaklaşırken mırıldanıyorum:

Karacaahmette güneş geç doğar.
Ve iner geceler akşamdan, erken..

Zafer ARIKBAĞ

Adnan GİZ

Sadrazamların Milliyeti

(Baştarafı 6 ncı sahifede)

rete yükselirlerdi. Muhteşem Süleymanın bir gün sadrazam Karamanlı Pîri paşayı bilâ sebep azlederek sevgili dostu ve has odabaşısı Pargalı İbrahimi doğrudan doğruya sadarete getirmesi bu nizamı bozmuş ve devşirme kölelerin ikbalini büsbütün parlatmıştır. O halde ki, İbrahimden, Üçüncü Mehmedin sadrazamı Manisalı Lâla Mehmet paşaya kadar geçen (81) sene zarfında hiç bir Türk sadarate geçmemiştir. Pargalı İbrahimi bir çok tarihçilerimiz İtalyan ve Venedikli olarak gösterirler. Avusturya kaynaklarından Kanunî devrini çok iyi tetkik etmiş olan Hammer'e göre İbrahim paşa resmen İtalyan ve ırkan Rumdu. «Hadikat-ül cevami» sahibi bu hakikati teyit ederek «İbrahim paşanın nesebi Kostantaniyenin iptida bânisi olan Yanko bin Madyan'a vâsıl olur» der. Zamanın modasına göre bütün meşhurlar neseplerini Hazret-i Peygambere veya ashab-ı kerama daha olmazsa büyük evliyalardan birine ulaştırırlardı. İbrahim paşanın da Bizans imparatorlarının neslinden gelmesi her halde bu şekilde bir rivayet olacak. Muhteşem Süleymanın dokuz sadrazamından diğerleri üç Arnavut, bir Hırvat, bir Hersekli ve bir Boşnaktan ibarettir. Sokollu Mehmet paşanın son yıllarında devlet erkânını teşkil eden altı kişiden ikinci vezir Piyale paşa Macar, üçüncü vezir Ahmet paşa Gratz mühtedisi, dördüncü vezir Mehmet paşa Laybach mühtedisi, Rumeli beylerbeyi Siyavuş paşa Kaniçalı Hırvat mühtedisi, yeniçeri ağası Çığale zade Cenevizli İtalyan esiri, kızlar ağası Gazanfer Velçi isminde bir Carinthie mühtedisi idi. O devirlerin bu mühtediler alayı sadece devşirmelerle esirlerden terekküp etmiyordu. İmparatorluğun parlak zamanlarında her yıl Balkanlardan, bilhassa İtalya, Lehistan ve Macaristandan yüzlerce Hıristiyan genci gelerek burada İslâm oluyor ve Osmanlı devletinde bir vazife almak için can atıyorlardı. Üçüncü Murat zamanında yapılan saray düğünlerinde her gün yüzlerce Hıristiyan İslâmiyeti kabul ederek inam ve atiyeler almış sarayda sünnet edilmişti.

Avrupalıların nazarında Şark daima bir hayal ve servet diyarıydı ve onlar için orada her zaman refah, mevki ve şöhret vardı. Hattâ İstanbula gelen sefaret heyetlerine katılarak buraya gelince din değiştiren Hıristiyanlar bile bulunuyordu. Yabancı bir ırka mensup Osmanlı sadrazamları arasında Hersek zade Ahmet, Adni Mehmut, Makbul İbrahim, Hekimoğlu Ali paşalar gibi Türk milliyetine ve tarihine unutulmaz hizmetleri dokunmuş, isimleri daima hürmetle anılmıya lâyık devlet adamları az değildir. Buna mukabil, tarihe karşı bir borç olarak belirtmek isterim ki bu devşirmeler arasında doğrudan doğruya milliyetlerinin veya eski dinlerinin tesirile Türk vatanına hıyanette bulunanlar pek azdır. Zira yukarda da işaret ettiğim gibi o devirlerde milliyet duyguları henüz rüşeym halinde bulunuyor, fertlerin vicdanında dinler ve mezhepler hüküm sürüyordu. Ve en mühimi yüksek bir medeniyete, âdil, kuvvetli bir idareye sahip olan Türk camiası kendine katılan bütün yabancı unsurları tamamen temessül edip pek az zaman içinde yepyeni bir fert olarak yetiştiriyordu. O halde ki, bu devşirmelerden pek çoğu biraz sonra eski dindaşlarına, hattâ yurttaşlarına amansız, müthiş darbeler indirmekten çekinmiyorlardı. Üçüncü Murat zamanında İstanbula gelen Bohemyalı Baron Wratislav, bir İtalyan dönmesi olan Çığale zade Sinan paşanın Avusturya harbinde altı bin seçme Bohemyalının mahvına sebep olduğunu kaydederek şu izahatı veriyor: «Yukarda kendilerinden bahsettiğim üç paşa ve daha bir çok Osmanlı devlet adamları çocukluk ve gençliklerinde esir alınarak İslâm edilmiş ve İslâm terbiyesi verilerek yetiştirilmiş adamlardır. Bütün bu insanlar Hıristiyan ana ve babadan gelmiş ve bir çoğu da Hıristiyanlar arasında Hıristiyan dininde bir hayli zaman yaşamış olmalarına rağmen yine Hıristiyanlara şefkatle ve dostane muamele etmekten uzak bulunu-

Kulaktan Kulağa

ORHAN SEYFİ ORHON

Orhan Seyfi Orhonun günün vakalarına dair yazdığı fıkraları, istihzaları, hicivleri, tenkidleri bir araya toplıyan bu kitabı okuyunuz!

Fiatı 50 kuruş

yorlar. Hayret ve dikkate şayan bir cihet bütün bu gibi adamların devletin en yüksek makamlarını işgal etmekte bulunmalarıdır.».

Yabancı ırklara mensup sadrazamların başında 30 sadrazamla Arnavutlar geliyor. Bunun da sebebi gerek yeniçeri ocağında, gerek saray hizmetlerinde bilhassa Bostancı ve Baltacı ocaklarında Arnavutların fazlaca bulunmasıdır. Rum milliyetine mensup ilk sadrazamlar, Rum Mehmet, İshak, Koca Mustafa, İbrahim ve Hekimoğlu Ali paşalardır. İkinci Beyazıt tarafından Cem sultanı teslim almak veya zehirlemek için Avrupaya gönderilen Koca Mustafayı tarihlerimiz «Efrenci-yül-asıl» olarak kaydederler. Üç defa sadarete geçen Hekimoğlu Ali paşanın babası Hekimbaşı Nuh efendi Giritli bir Rum dönmesiydi (2). Birinci Ahmedin sadrazamı Nasuh paşayı da Hammer Gümülcineli bir Rumun oğlu olarak gösteriyor. Son sadrazamlardan Ethem paşa da Giritli bir Rum çocuğu iken Hüsrev paşa tarafından alınarak büyütülmüş ve sadarete kadar yükselmişti. İtalyan dönmesi sadrazam Çigale zade Sinan paşadır. Sinan paşanın babası Cicala Ceneviz Cumhuriyetinin meşhur bir kaptanıydı. Piyale paşa tarafından esir edilerek İstanbula getirilmiş ve yanında bulunan oğlu Eskipion İslâm olarak devlet hizmetine girmişti. Rus sadrazam Kavanoz Ahmet paşa, Bulgar sadrazam da Kalafat Mehmet paşadır. Mehmet paşa Sofya civarında bir Bulgar köyünde doğmuş ve gençliğinde Rusçuklu Çelebi Mehmet ağanın hizmetine girerek orada çorbacı olmuştu. Bir müddet sonra ihtida ederek İstanbula geldi ve bir yeniçeri zabitine intisap etti. Bir gün efendisi yeniçeri ağası olunca onu da silâhtarlığa getirdi. Böylece yeniçerilikte terakki ederek Sekbanbaşı ve Yeniçeri ağası oldu. 1777 tarihinde sadarete yükseldi. Fakat bu makamın eri olmadığı anlaşılarak bir sene sonra azil ve Bozcaadaya sürüldü. «Hadikat-ül vüzera» zeylinde Cavit Ahmet beye göre: «Mümaşatlu insan suretinde bir şekl-i hayvan ve nümayişli bir vezir idi.».

Hasan Adnan GİZ

Gelecek makale:

(Sadaret rekorları)

---

(2) Devrinin meşhur bir tıb âlimi olan Nuh efendiyi «Hadîkat-ül-cevami» Venedikli ve Prof. Avram Galanti de Yahudi dönmesi olarak gösterirler. Bu zatın kaleminden çıkmış tıbbî bir eserin başında bulunan hal tercümesinde Giritli Rum olarak gösterildiğini Dr. Adnan Adıvar teyit eyliyor

BEYAZ SELVİ

Halide Nusret ZORLUTUNA

Tefrika: 8

Deniz müthiş bir şarkı söylüyordu. Dalgalar böğüre böğüre saldırdılar. Kapkara, fakat sıcak bir deniz, kadını her taraftan sarıyordu ve o ses, o yılan ıslığına benziyen vahşi ve muzaffer ses, hâlâ kulaklarında çınlıyordu:

— Çocuklarını ben, Karadenize verdim!

Kadın, yüreğini yerinden koparan bir acı ile bir kere daha haykırarak yerinden fırladı.

Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Saçları ve yüzü sırsıklamdı...

Karanlık... Ilık bir karanlık ve sükût...

Artık ne denizin o müthiş şarkısı duyuluyor, ne de o yılan ıslığı.

— Annem, ne oluyorsun?

— Demir! Demir'im!... Canım benim! Sen burada mısın? Sen burada mısın?... Nerdeyiz?... Kardeşlerin?... İpeğim, Çeliğim!...

Oda birdenbire aydınlandı. Demir, lâmbanın düğmesini çevirmişti, uykulu gözlerinde korkak bir bakış vardı:

— Ne oldun annem?

— Canım benim! Oooh... Yavrum benim! Bir rüya, fena bir rüya!

Ve gözlerinden yaşlar boşanarak, yanında uyuyan küçük kıza sarıldı, onun saçarını uzun uzun kokladı. Demir, hâlâ şaşkın ve korkak, anasına bakıyordu.

— Demir'im yavrum, Demir'im, gel yanıma. Gel benim canım, bu tarafıma da sen yat!... Ooch, ne fena bir rüya idi çocuğum... Tekrar hıçkırdı ve oğluna sarıldı.

III.

MEKTUPLAR

Ey kılan şeyda beni benden bu istiğna nedir?
Fuzuli

Dündardan Nadideye:

— I —

Nadide abla!

Hareketinizden sekiz saat evvel bana, vapurla döneceğinizi söylemiştiniz. Ertesi gün sizi iskelede, vapurda arayışım görülecek manzara idi! Hâlâ o budala halime içim katıla katıla gülüyorum. Siz de öyle; değil mi?...

— Arkası var —

Gnorath, No. 132, c.6 O. S. O. 1 Nisan 1944, s.15

PROPAGANDACILAR

— Başı 12 nci sahifede —

ların, fabrikatörlerin ellerinden mi kurtaracağız? Bu daha gülünç şey! Bu semayedarları ve fabrikatöleri bulsak öpüp başımıza koyacağız. Aman, gelin, sermayelerinizi, fabrikalarınızı işletin. Sefil halk sizin işçileriniz, ameleleriniz olsun da şimdiye kadar hiç görmediği bir refah ve saadete kavuşsun! diyeceğiz. Türkiyede bir sınıf mücadelesi tasavvur edilebilir mi? Hangi sınıf? Tarihî devirlerde bir Türk aristokrasisi teşekkül edememiştir. Belki, şöyle bir taksim yapılabilir: Sefil halk, bugün ondan aşağı kalmıyan memur sınıfı, bir de mürabahacı mütavassıt ve bezirgânlar... Solcu propaganda yapanların bir takımı da bu üçüncü kısma aittir. Meselâ bizzat (Tan) gazetesi sahipleri en tipik patrondurlar. M. Zekeriya maiyetindekileri en çok tazyik edendir. Halil Lûtfinin para hırsını ve tamahkârlığını herkes bilir.

Bu solcu propagandası yapanların asıl maksatlarını başka türlü izah edebiliriz: Bunlar, Türkiyenin yaşıyacağına inanmıyorlar. Nasıl olsa, bir istilâ gelecek diyorlar. Eğer bu istilâ garptan, kapitalist taraftan gelirse zaten onun komisyoncusudurlar. Bu işte kendilerini kullanacaklarına hiç şüpheleri yoktur. Şarkta da vaziyetlerini hazırlıyorlar. Bu sosyalist cepheden gelirse ona karşı hizmetlerini gösterecekler. Bizim mahvolmamız pahasına mevkilerini yapacaklar. Mademki bu tarzda hareketlerile bugün hiçbir şey kaybetmiyorlar. Neden yapmasınlar? Yarını garanti eden bu işi onların her suretle menfaatlerine muvafıktır. Hele bazı zayıf iradeli, müstereddit adamların himayesi kendilerini koruduğu müddetçe bu faaliyet hiç durmıyacaktır.

O. S. O.

31